

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

PERIODICH QUINZENAL ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any VIII

Barcelona 30 de Setembre de 1887

Núm. 173

Se publica 'ls días 15 y últim de cada mes

Fundador: Carlos Sanpons y Carbó

Se publica 'ls días 15 y últim de cada mes

PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES
Espanya,	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals
Païssos de l' Unió Postal, . . .	80 *	44 *	24 *	*

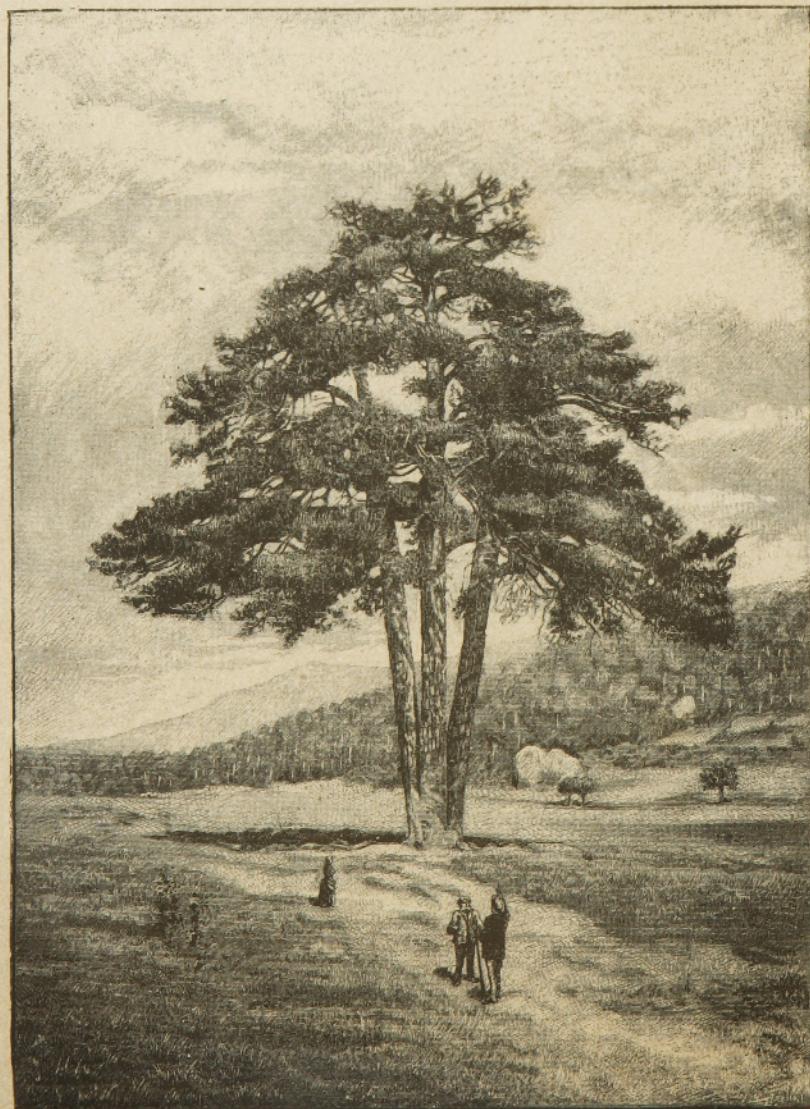
Se paga per endavant. — Numeros solts 4 rals

DIRECTOR
FRANCESCH MATHEU

PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Cuba y Puerto-Rico,	5 pesos forts	3 pesos forts
Filipinas, Méjich y Riu de la Plata,	6 *	3 50 *

Direcció - Administració: Gran Vía, 220

Y en los altres païssos, los preus d' Espanya y ademés lo franqueig

LO PI DE LAS TRES BRANCAS

SUMARI

TEXT.—*Crónica general*, per Jacinto Laporta.—*Nostres grabats*.—*La fábrica*, per Joseph M. del Bosch Gelabert.—*Ab vi nou* (poesia), per Miquel Laporta.—*Gent de mar* (continuació), drama de Joaquim Riera y Bertran.—*Clar de lluna* (poesia), per Traditore.—*Notas útiles*, per L. García del Real.—*Los carboners*, poema de Félix Gras, (continuació), traduït per A. Careta y Vidal.

GRABATS.—*Lo pi de las tres brancas*.—Valencia: Torres de Quart; Cabanyas.—Tarragona: Casa árabe.—Palma de Mallorca: Claustres de Sant Francesc; Dibujos de P. M. Bertran.—*Los coloms de Sant March*, à Venecia, quadro de A. Schler.—*Sant Antoni de Pàdua*, escultura de Anglés, dibuix de A. Ross.—*La almoina*.

AVÍS ALS SUSCRIPTORS

A fi de que la repartició dels números puga ferse sempre ab tota regularitat, preguem als senyors suscriptors que's servescan donar-nos nota de qualsevol canvi de domicili, alteració en la numeració dels carrers, ó altra circumstància que convinga conèixer pe'l bon ordre d'aquesta Administració.

NOTA IMPORTANT

Posem en coneixement de nostres suscriptors y corresponsals que la *Direcció y Administració* de LA ILUSTRACIÓ CATALANA ha trasladat son domicili al carrer de les Corts (Gran Vía), número 220, baxos.

CRÒNICA GENERAL

Encara un altre certamen s'ha d'afegir à la llista dels anunciats fins ara: lo del Cassino Provençal, del qual s'acaba de publicar lo cartell oferintse als escriptors quinze premis. Es probable que ab aquest certamen de Sant Martí 's donga per finida la present temporada, diguem-ho així.

Lo de Banyuls de la Marena s'ha celebrat ja y han obtingut premis y accéssits alguns coneguts escriptors de la nostra terra.

Pera acabar la crònica certaminesca donaré compte de la publicació d'un llibre que conté 'ls travalls premiats en lo certamen que's celebra l'any darrer en la vila de Malgrat.

Dos llibres més publicats ara de fresh son los titolats *Ays* y *La colla del carrer*; lo primer es una colecció de elegies catalanes del entusiasta rossetillón que firma ses poesies ab lo pseudònim de «Pastorell de la Vall d'Arles»; lo segon dels llibres mencionats es tot un tresor d'animades pintures, *memories de xicot*, que'n diu son autor, lo ja prou conegut escriptor barceloní don Joan Pons y Massaveu.

Lo Teatre Català establert en lo Romea ha inaugurat les funcions de la present temporada ab la representació de la tragedia de 'n Guimerà *Lo fill*

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

del rey, que ha estat ben interpretada y ha merescut una brillantíssima acollida del públic.

L'empresa té à punt d'estrenar algunes obres de celebrats autors y tot fa esperar que'ls frufts d'aquest any no serán escassos per lo que toca al nostre ja respectable teatre.

Una notícia de fora casa ha tenir cabuda en aquesta crònica.

Ab motiu del centenari de la famosa òpera de Mozart *Don Giovanni*, s'ha executat aquesta en la ciutat de Praga, en la mateixa sala ahont la célebre obra 's feya sentir per primera vegada fa una centuria en presència del immortal compositor que enriquí l'art ab aquella gloriosa creació.

Lo rebombori que s'ha armat ab certes declaracions fetes pel Centre Català de Barcelona, no es pera contarse; cada hu se'n ha pres lo que ha volgut, pero tot ve à recaure en perjudici del catalanism, que de tothom necessita y tots los elements ha d'aprofitar ara com ara.

Es de creure que 'ls cismas promogut entre 'ls catalanistes, no posará en perill la vida de la cosa, pero també es de temer que aquesta divisió no sia la darrera que aparega en lo nostre camp, porque, digan lo que vulgan, no sabem prou clarament ahont ha d'anar à parar lo catalanism, y hem de topar ab moltes dificultats avans d'arribar à port, y, parlant en plata, tenim una pila de gent que no'n pot inspirar confiança pera temps à venir, si es que 'l catalanism aspira à lo que sempre m'he pensat, encara que ho he anat entenent menos à mesura que m'ho expliquen més per pesses menudes.

Y es que ha de venir encara l'dia en que 'ls més autorisats precisen bé la cosa y fixen bé les aspiracions del catalanism, pera evitar que fugen del costat nostre molts que's diran catalanistes si 'ls hi fessen comprender que volen lo mateix que volem nosaltres, y també pera no portar enganyats à més de quatre que avuy passan per catalanistes y no'n tenen d'esser de cap manera, porque ni 'ls hi convé à n'ells lo catalanism, ni 'ns convé à nosaltres la seva companyia. Tart o d'hora ja's dirà tot ben clar y 'ns comensarérem à entendre.

En general han estat mal rebudes les exclamacions d'alguns que no simpatisan gaire ab la projectada Exposició Universal de Barcelona. Apart de que no es prou just tot lo que s'ha dit en contra de la futura Exposició, tothom reconeix que aquesta propaganda no es oportuna; que s'hagessen retret tots los inconvenients quan era l'hora d'accordar la celebració del certamen internacional, estava molt bé; pero ara ja no hi som en aquell cas: ara no hi ha més que tirar avant l'obra comensada, ajudar tothom à que la cosa tinga l'millor èxit, y si dificultats se trovan, procurar vèncer-les y no retrai'res exagerant ses proporcions ab una passió que fa de mal veure.

Això sembla qu'era lo més prudent, y tal ho creuen los que ab fredor consideran la cosa.

J. LAPORTA

NOSTRES GRABATS

Lo pi de las tres brancas

Sobre aquest famós arbre diu l'escriptor catalanista D. Francisco Muns.

«Sortint de Berga pel camí que porta à Sant Llorenç dels Piteus, atravessant pel llarch lo terme d'Espinavet, poch després d'entrar en lo de Castellar del Riu, al mitx d'un pla pintoresch voltat d'altíssimas muntanyas, conegut per lo *pla de Campionch*, s'eleva 'l famós pi. Tots los habitants de l'alta muntanya de Catalunya ó 'l conexen de nom ó l'han visitat alguna vegada, perque es objecte de sa curiositat y de la veneració de molts. Es un arbre magnífich pertanyent à la mena denominada *pinya-sas* y forma contrast ab los altres qu'emboscan lo pais, pertanyents tots à la dels anomenats pins negres, semi-abets, mentres que 'l que 'ns ocupa es únic exemplar en sa classe.

Se compren sa grandiositat si s'té en compte sa forma original y sus proporciones. D'arran de terra fins à deu pams d'alsada es una sola soca que té 33 pams de circumferència, dividintse després en tres branques perfectament iguals fins à l'altura total de l'arbre, que serà de uns 150 pams, essent de 18 pams la circumferència de cada branca.

L'aspecte d'aquest arbre gegant es imponent, y 'ls vehins d'aquests voltants saben prou be que durant las diferentas guerras qu'han devastat aquest pais, s'han amparat à l'ombra de sus branques batallons enteros. Nosaltres no podem calcular sa antiguitat, qu'ha d'esser gran, y creyem que sa vida conta moltes centurias, sent la seva fama y 'l respecte qu'inspira lo que 'l ha revestit d'aquela aureola de veneració que s'exten à totes las maravillas de la naturalesa.

Pero hi ha més: com que la seva forma eleva l'pensament à l'idea del august misteri de la Santíssima Trinitat, una tradició popular y constant recorda la concessió d'indulgencias feta per un Bisbe als devots que devant d'aquell pi resessen un *Credo* en honra de la Santíssima Trinitat, qual imatge s'troba representada en aquella obra.

Hem volgut indagar lo fonament d'aquella tradició y l'hem vist consignat en un document curiosíssim existent avuy dia en la proxima parroquia de Castellar del Riu, que creyem veurán ab gust nostres lectors en l'idioma original en que está escrit. Diu axts:

Al devot cristid:— Per tradició antigua se sab que lo Ilm. senyor Fr. Joseph de Mesquia, Bisbe de Solsona (1740), concedí 40 días de perdó resonant tres CREDOS devant del Pi de las tres branças, vestigi y figura del misteri de la Santíssima Trinitat, principi y fi de nostre ser y be.

Lo mateix confirmad y à més anyadi 40 días de Indulgencia resonant ab bona devoció un CREDO en memoria de la Santíssima Trinitat, contemplant atentament la obra visible del Pi, y adorant la mà invisible que feu tal portento; com diu l'Apóstol: INVISIBILIA DEI PER EA QUÆ FACTA SUNT INTELLECTU CONSPICIUNTUR.— Axts ho he incontrat en lo Arxiu de esta Rectoria, y perquè fos més expressiu he posat la figura del Pi, jo,— Ramon Casals, Pbre. y Rector de Castellar del Riu.

Per acabar, hem de recomanar als aficionats a les bellesas naturals y artísticas del nostre pais, que no deixen de verificar una excursió per la regió bergadana, segurs de trobarhi bellesas que 'ls encanten y ensenyans que 'ls sorprengan.

Valencia: Torres de Quart; Cabanyas, Tarragona: Casa árabe. Palma de Mallorca: Claustres de Sant Francesc.

Aquests quatre grabats venen à aumentar la serie de vistes, que desde temps anem donant en nostres planas, de monuments y curiosidades catalanas, ab l'idea d'arreplegar en la nostra ILUSTRACIÓ tot lo que d'artístic y pintoresch conserva encara la patria de D. Jaume. Los dibujos del Sr. Bertrán conservan escrupulosamente lo carácter especial de cada monument, essentli un poderós auxiliar la fotografia que no ment en sus reproduccions.

Los coloms de Sant March, à Venecia

Li pertocava a la ciutat més poètica d' Italia la costum també més poètica: la dels coloms de Sant March. Es sapigut que l' municipi de Venecia costeja de temps inmemorials la manutenció dels coloms que volan a tot'hora per los voltants de sa gran Catedral y que baxan mansoys entre 'ls concurrents á la plassa á pendre en sos dits ó de la falda las engrunas soberras d' un esmorzar ó d' una consumació en las taulas foranas dels cafès. Aquests coloms son quasi sagrats pels veneciàns, y's guardarà prou ningú d' atormentarlos; la canalleta hi juga, y fa bo de veure quan una minyoneta 'ls crida á son devantal ple de gra ó de mallas, com hi acuden á dotzenes y la voltan y se li posan á sobre y li esbullan los cabells y l' acaloran, y com se confonen en una sola armonia las riallas y 'ls batiments d' alas, formant un quadro ple de vida y de poesia que més de quatre vegadas fa aturar embadalits als estrangers. Sembia talment la joventut jugant ab la alegria.

Sant Antoni de Pàdua

L' escultura del Sr. Anglés, copiada ab fidelitat pel Sr. Ross, es una mostra de las aptituds d' aquell artista. La vida del Sant que representa es prou coneguda per estalviarnos d' omplir columnas explicantla. Aquestas obres portan sa millor explicació en l' impressió que produheix sa vista; quan una figura viu en l' imaginació de tothom, lo merit del artista consisteix en que la seva representació fassa en los altres l' efecte d' un retrato, sense prescindir may, naturalment, de la part de poesia ab que l' art ha d' idealisar-lo.

L' almoyna

Una gran dama sortint de l' iglesia reparteix l' almoyna als pobres. Aquesta es l' escena visible del nostre grabat; lo que no s' veu y s' ha d' endevinar es lo reculliment de la dama dins del temple, la fervorositat ab que s' oferíá á son Deu, son desits de fer be als altres, l' amor al prohisme que brolla en lo més amagat del seu cor. Per axó després de tanta oració, després de tanta expansió, mira com cosa insignificant las monedas que reparteix ab la majestat d' una reyna y ab la prodigalitat d' una santa. Y moltas vegadas los pobres no ho saben que més gotx té l' qui fa la caritat que l' qui la reb.

LA FABRICA (1)

Na Guideta havia ja parat la taula: d' un calaix d' aquesta tragué l' pà, lo signà ab l' ampla ganieta y n' tallà unes quantas llescas. Ab axó, lo campanar de la Seu, senyalà las dotze.—Mitjdia!—exclamà ella gojosa—aviat vindrà, En Magí.—Y en efecte: transcorreguts que foren uns cinc minutxs escassos, arribava aquest, però no alegre y cufoy com de costum, sinó emburniat, cap-ficat ó de mal humor, asseguntse á taula sense ferli un petó, ni dirlí un Déu te quart!

—¿Qué no t' trobas bé, Magí?—li preguntà ella al cap d' una estona, ab amorosa inquietut.

—Sí—li respongué ell, aixecant enlayre lo porró pera deixarlo desseguida, estroncant son hermos rejoli vermell.

—Donchs, qué t' passa?

—No; res: estich preocupat...; una mala noticia...

(1) De la novel·la de costums catalans que ab lo titol de *Guideta* acaba de publicar l' autor de «L' exemple», D. Joseph M. del Bosch Gelabert, ne copiem aquest capítol (que es lo tercer de la obra) com a mostra del estil y tendencias del llibre. Al recomanar-lo als nostres lectors, estem segurs de que han de trobar en sus planas l' interès novel·la unit a un esperit de sana moral. (N. de la R.)

—però desseguida afegí:—no t' alarmis; al cap y al fi se tracta de que l' amo vol despatxar á molts de nosaltres per allegerir sos gastos.

—Aixó es sensible, Magí—li respongué Na Guideta ab suavíssima dolcesa—però no hi veig motiu pera tant.

—¿Qué no hi ha motiu?... las donas casi may ne veiyen en rés...—li contestà ab certa aspror contraria á son carácter.

—Explícame l', Magí, doncas.

—Alló, son romansos; son escusas, Guideta, de que s' valen avuy los amos pera acabar d' endogalar á nosaltres, los obrers.

—¡No sigas aixís, home! d' un quant temps ença... desde que t' has fisat en aixó que n' dihèu política, te deixas entabanan com una criatura.

—¡Ab, Guideta! contéstam si ab lo que guanyo, podríam mantenirnos cas de que nos visquesssen los bessonets... nostres dos fills.—

Al resso d' aquest amarç recort, lo rostre de Guideta s' entrísti y vinguéren las llàgrimas á enterbolir sus ulls; pero dominantse y reprimint lo dolor d' aquella ferida, que romanía sempre viva en son cor de mare, li respongué:

—Per qué no?... menos, molt'menos qu' ara guanyavas, Magí, al principi de casats, y aixó qu' allavoras debiam atendre á ton pobre pare ferit é impossibilitat fins que morí en santa pau... jy de tot eixírem!: ¿per qué, si visquesssen nostres fillets, no podríam també ferho avuy ab l' ajuda de Déu?

—¡Ditxosa tú que hi créus!

—¿Y tú... nò, com abans?—li respongué Na Guideta ab accent dolçíssim, barreja incomparable d' amarga sorpresa y suau reconvenció.

—No ho sé,—feu ell evadint la resposta—però en realitat —proseguí—no es aixó lo que m' preocupa, puig si élls visquesssen, d' un ó d' altre modo nos l' acamparíam; sinó lo complot qu' alguns de mos companys han concebut contra l' amo, empenyantse á que també jo hi prenga part.

—No ho fassas pas, Magí.

—Cap gana n' tich, mes lo companyerisme á voltas obliga á...

—¿Ser deslleal ó desagrahit?

—¡Aixó may, Guideta!; però, no s' tracta de semblant cosa, sinó de reclamarli certas concessions, que dehuen ser molt justas quan las abona y defensa lo mateix nebó de don Anton, lo mateix don Miquel.

—¡Don Miquel!...—repetí Na Guideta no acabant d' expressar son pensament.

—¿Qué vols dir?

—Rés, rés, Magí, que no te n' fihis.

—Veurem—responguéli aquest com reflexionant ab si mateix.—

Tenía encara En Magí la darrera mossada á la boca, quan prengué la gorra y, boy dret, se tregué la petaca, feu lo cigarret de costum, rascà ab l' unga l' misto de cartró pera encéndre'l y

—Fins al vespre, Guideta—exclamà tot anantse'n.

—¿Aixís te n' vas?—li digué sa esposa agafantlo amorosament pe l' coll ab sos brassos, suaus com cadenes de flors, posantli arrán dels llavis la sonrosada galtona.

—¡Me'n oblidava!—li respongué En Magí depòsit en lo clotet d' aquesta lo bes que Na Guideta hauria anyorat—no ho estranyis, puig tinch avuy més pressa que l' s altres días.—

Y sense afegir un mot més, obri la porta de la escala, baixála ab quatra salts y quan Na Guideta s' abocà á la barana pera véure'l, aquell eixífa ja al carrer.—¿Qué serà?—se preguntà á si mateixa en tornantsen adins,—Quán torni, ja m' ho esplicarà tot!—

Ab pas lleuger, depréssa y casi volant En Magí va dirigir-se cap á la fàbrica, situada á una regular distància de son barri: però com tenia bonas camas,

mellor dalit y, sobre tot, l' honrós punt de no pèdre may un quart de jornal, era sempre dels primers en arribarhi. Mes, aquesta vegada, vegé ab sorpresa y agreujat qu' alguns companys li havían près la devantera, esperonantlo á apretar encara més lo pas, particularment quan, al atansarshi, ovirà que molts d' ells anavan armats ab garrots y qu' enraonavan ó disputavan ab estremada vivor.

—¡Ja n' vé un altre!—diguéren los reunits al dis tingirlo.

—Sembla En Magí—feu avinent un d' ells.

—Veyám de quins serà—contéstà un altre.

—¡Ola, noy!—exclamà aquell, arrivanthi—aquesta tarde m' havéu guanyat per mà, ¿qué hi há de nou?

—Qué no s' travalla, Magí,—li respongué un d' alt, moreno, de barba negra y mirar de bou, mentrens se repenjava en la vara de freixa, groixuda y forta.

—¿Y aixó, Benet?

—Debém declararnos en vaga.

—¡En vagal... qu' ho ha manat l' amo?

—Sembla que vens del hort, Magí: ho ha ordenat la Societat.

—Com que jo no hi pertenesch, tal manament no resa ab mi, Benet,—responguéli aquell arronsantse d' espatllas, afgint—los esquirols, som lliures.

—Però com a ciutadí qu' ets, has de respectar y seguir lo que disposa la majoria y, en sa representació, aquella.

—T' equivocas, minyó: lo que dech seguir jo y tu y tothom, es lo que ns dictan la conciencia y'l deber.

—Es que si no ho féu de grat, ho faréu per forsa.

—¡Uy, uy!—exclamà En Magí esclafint una fresca riallada—¡qué te las pegas fortes, Benet!

—La salut y la conveniencia de tots nosaltres ho exigeix.

—Aném per parts, noys: las cosas dehuen suspesarse, ans de ferse. L' amo no nos ha donat lo perqué, pera jugarli aquesta trastada: es cert que son nebó, lo Miquel, nos ha dit aquest matí que volta despatxarne á molts de nosaltres per la gran para lisació dels negocis; pero son nebó, no es ell. Abans, anémlo á trobar, exposémi nostras rahons, sapiguém la veritat y no dupto que l' amo nos escoltará y atendrá com altres vegadas.

—Molt ben dit, Magí—responguéren alguns de sos companys, disposantse á entrar á la fàbrica—

Però en Benet y altres del grupo, que s' havia anat engroixint ab los darrerament arrivats, s' interposà entre aquella y 'ls partidaris d' En Magí, exclamant:

—Al primer esquirol que passi avant, li trenco las camas.

—Avuy las pintas valent, xiquet—li contestà En Magí prenentsho ab calma—estás molt dispositat a buscarnos bronca... y, en bona fé, tal podría succeir, que l' tret te surtis per la culata.

—No estich per' predicots, Magí: ja vos he dit, jenrera, ó á caps som!—cridí llavoras En Benet ab accent provocador y fent brandejar la vara ab que anava armat.

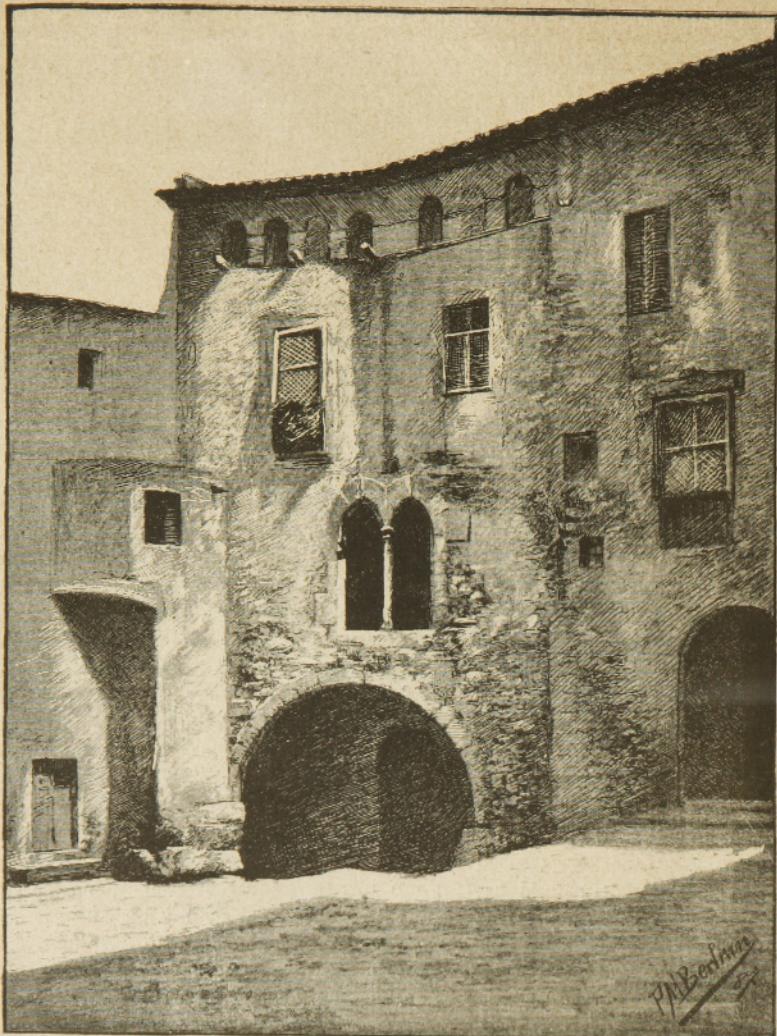
En aquest instant mateix, la campana de la fàbrica féu la senyal d' entrar: lo majordom desenforrà lo barri, grinyolàren las portas de ferro damunt de sos golfos y l' xiulet de la màquina de vapor avisà á tothom que l' volant comensava sa rodadora tasca. Llavoras, casi inconsciement, se dibuixáren los dos bans contraris disposantse los del partit d' En Benet, ab aquest al davant, á privar la entrada als que seguian á En Magí, tots los quals, si bé més en nombre, anavan complertament desarmats ó desprevinguts. Aixó fou causa de que aquells recullenissen de moment, però adonantse un d' ells d' un munt de grava y pedras posat allí pera la conservació del carrer, ho avisà á sos companys los qui,

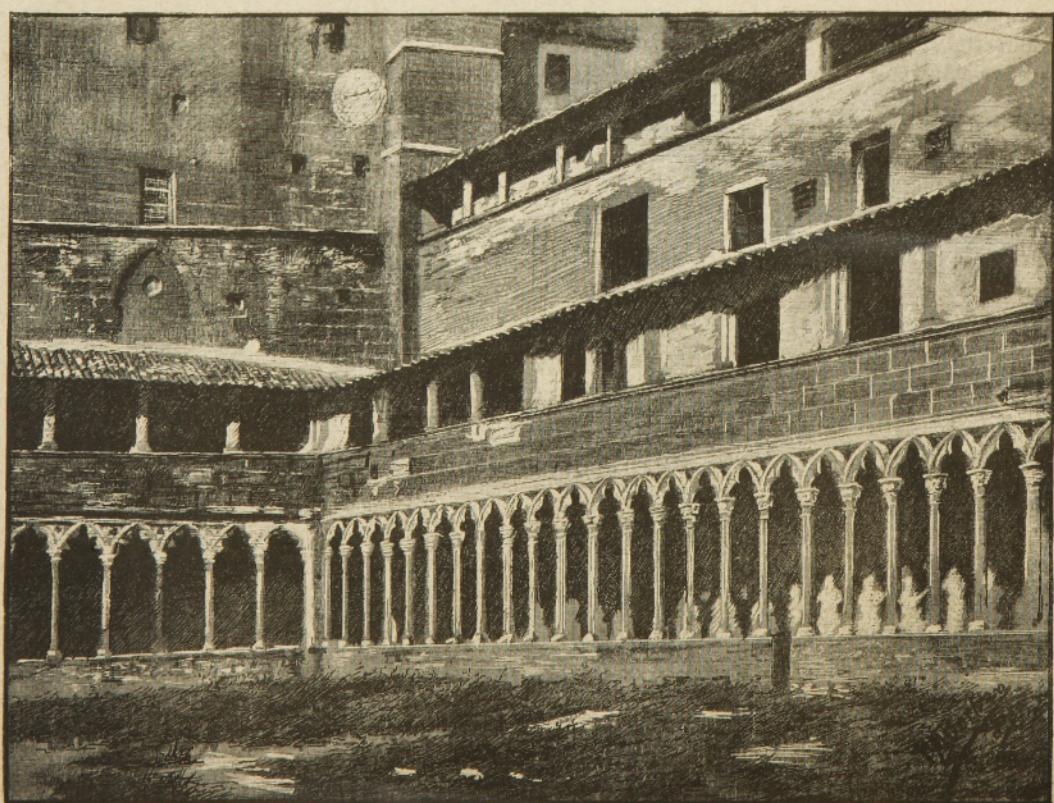
VALENCIA. TORRES DE QUARTE

VALENCIA. CABANYAS; DIBUXOS DE P. M. BERTRÁN

TARRAGONA. CASA ARABE

PALMA DE MALLORCA. CLAUSTRES DE SANT FRANCESCH; DIBUXOS DE P. M. BERTRÁN

en menos d'un Jesús, se repartiren aquella metralla. Los altres, al notar aquell moviment, avansáren pera evitarlo, però feren tart, debentse acontentar ab arreplegarne alguna qu'altra d'escampada per terra; y tornant a ocupar son primer lloc, se preparáren a la defensa.

—Ja ho véus, Benet!—exclamá En Magí—si vosaltres teniu garrots, nosaltres tenim pedras: jo diríus pas, ó enrerà!

—Enrerà vosaltres, cobarts!—replicá En Benet fentli choro sos partidaris.—

Encara no ho havia acabat de dir, quan una pluja de brunzidoras pedras anà a escamparse entre las camas dels *huelguistas*, rebentne algunas en las mateixas portes; mèntris qu'aquests, totajupintse, donaren una correguda embestint als partidaris de trevallar, fent xiular los garrots al brandejarlos furiosament. La brega ó baralla ó batissa amenassava anar seria, quan se vegé eixir de la fàbrica a un jove qui, ab lo cap descubert, los cabells voleyan y duguent un mocador blanch a la mà dreta, com en senyal de parlament, se dirigí al lloc de la discordia, tot cridant:

—Benet... ¡Magí! ¡pareu de batreus!

Al sentirlo, suspenguéren los dos bans llurs hostilitats; y surtin a rebrel' en Benet, li pregunta d'esquitllants:

—¿Qué hi ha de nou, Don Miquel?—

—Entréu tots!—li respongué lo jove secament y a cau d'orella, mèntris aixecant la vèu pera que los demés l'ohissen, afegí:—los que no vulgan pérde avuy un quart de jornal, que vagin a sos llocs!—

Altra casa no esperavan la majoria d'ells pera obheir: aixís es que, com un aixam d'abellas se precipita a son rusch quan desapareix l'obstacle qu'interceptava sa entrada; aixís també los trevalladors s'afanyáren en aprofitar aqueixa indicació pera córrer desseguida adins de la fàbrica y repartirse per las vastíssimas quadras com si rés hagués succehit. Sols En Benet, una bona mica contrariat y confós, féu lo rondallayre, fins que donant una llambregada pera enterarse de que no l'espian, pogué acostar-se al jove qu'ell havia anomenat Don Miquel pera preguntarli:

—Per qué m'ha obligat a cedir?—

—Perqué aixís me convé encara avuy; ademés—afegí breument l'aludit—acabava de rebre contra orde de la Societat, puig sembla que la cosa no està encara prou madura.—

Y sense afegirli ni un mot més, Don Miquel se separá de son confident pera dirigirse al escriptori ahont entrá ab tota indiferencia y sang freda del qui no sab lo que passa.—

La fàbrica, aixecada a quatre vents, sense presentar grandiositat al exterior, no era d'apariencia tan humil que no descubris desseguida sa importancia: lo que més la denotava, era la portalada de ferro, alta y majestuosa, oberta al bell mitj d'una llarga paret, ó mur de circumvalació, imitant rajola, surmontada per una barana, també de ferro forjat, composta de llansas unidas per trevessers d'elegant dibuix. Aquesta portalada donava ingrés a uns regulars jardí y parch en mitj dels quals s'aixecava ayros y superb l'edifici-fàbrica, propiament dit.

Era aquest alt, de parets fumadas y ennegridas, ab sas finestras rectes, equidistantes y tapadas ab vidrieras ó, en llur defecte, ab algun qu' altre drap blanch ó substituïts los vidres trencats ab fulls de periòdich; coronantlo una cornisa, groixuda y pesada, damunt de la qual hi corrià encara un empit ó barana arrebossada pera amagar la imprescindible teulada, quinás vessants s'escorrian, en los días de pluja, per sas canalons de lluua a modo de gárgolas sense gracia, que miravan al citat jardí. Al últim y enlayrantse envers al cel cimbrent, altiva y valenta, resguardada per un parallamps quinas platínicas puntas s'endinsavan en los núvols pera esquinsarlos, se veia la ximenya ab sa corona mu-

ral y sa forma estética, vomitant glopas de negre fum espessit per los residuos del pá de la indústria, las quals, al impuls del vent, anavan destriantse y fonentse fins a confondre's ab la blavor del cel com volgunt significar la unió intima, la transició admirable, la germanó prodigiosa que hi ha entre las creacions incomparables de Déu y las transformacions prodigiosas del home quan aquest cerca apacionarlas ab l'Infinit. Quin bò donava de contemplarla, sobre tot a l' hora del sol ponent en que projectava sa llargaruda sombra damunt del edifici com besantlo y despidintse'n fins al següent dia!

Passada la gran portalada de pedra, alta y rodona, que donava ingrés al edifici, se trobava un cel-obert, ab honors de pàti, empedrat ab l'ambordas las quals, fent una línia recte y ample vía, anavan desd' aquest fins a la d'eixida al carrer; que, com aquella, tenia a sos costats colossals pilons ó guarda rodas en forma de pinyas, també de pedra picada. A l'una banda del citat pàti, a mà dreta, hi havia lo despats ó escriptori que corresponia per l'interior a las grans salas ó quadras; y a l'altra, ó sia a la esquerra, lo magatzém provisional ahont en desgavell apparent s'hi veyan caixas buydas, bitllas en manyochs ó blancament ventrudas, cilindres en descans, còvens pera umplir ó vessar, cotó en floca, en trocas y en capdells; y una munio innombrable d'objectes quina utilitat, aplicació ó us sols podfan compéndre lo mosso encarregat del mateix y lo dependent qu'ab un petit carnet a la mà, l' llapis a l'orella y l' oido amatent anava prenen les respectivas apuntacions. Generalment adins del pàti, hi havia dos ó tres carros qu'esperavan tanda pera carregar, particularment al matí, y a més la tartrana de la casa, ventruda, macissa, ab toldo d'encerat negre y altas rodas d'amplas llatas, la qual no més feya que umplirse de gom a gom, arrivar fins als magatzéms dels comissionistes ó compradors y tornar a la fàbrica posant a prova la forsa del sapat y robust matxo que la tirava. Llavoras era de veure l'activitat que desplegavan a competencia lo dependent y l'mosso: quant més era lo trahut, quanta major la pressa, més era l'afany en despaxarhol: sobre tot lo darrer no descansava ni un moment; ara donava un cop de mà al carreter pera acabar de carregar ó descarregar; ara deixava algun'eyna al jornaler que venta a demanarsela; ara estivava en un recó las caixas buydas ó caragolava los cércols que feyan nosa ó apilotava las arpillerias inservibles, ara contestava a l'un, mantenía conversa ab quatre y sempre donava cap a tot ab una *cigala* apagada entre dents, la brometa als llavis y l'acudit apunt.

Al fondo del pàti, y com servint d'enllàs a las dues dependencias de la fàbrica que portém describitas, s'hi obría una porta de fusta, baixeta y greixosa, sense un través de dit net per las moltíssimas màns que d'un cap de dia al altre la obrían y tançaven, puig era la destinada als trevalladors, tant pera entrar com per surtir de las quadras; de dins de las quals, en las horas de jornal, eixia un soroll curt, aixordador y retumbant com lo que fa, en relació al passatger, un tren a gran velocitat quan passa una mina ó per damunt d'un pont de ferro; soroll, no obstant, que durava tan sols lo temps que la xirricadora corriola, ab son correspondent contrapés d'un llingot de ferro penjat d'una soga, permetia a la porta l'estar oberta.

Un colp ajustada aquesta y posantse d'esquena a la mateixa, lo curiós que visités la fàbrica podia abarcar ab una sola mirada tota la grandiositat é ingeniosa disposició qu'allí regnava; no sense, emperò, haverse tapat abans las orellas y acudat los ulls al ferir a las unes y a los altres lo trich-trach-quetejador soroll y vertiginós moviment de cent màquines en activitat. Mes com descrifurera?; si la vista s'hi pert? com no s'hi perdrà la ploma?; com podrà aquesta citar aquella munio d'embarrats intimament units ab las trasmisions de forsa

y aquelles rodas volejants, lluhentas com si fossen de plata, qu'obligan a brunir las ben curtidas corretjas de groixut cuyro; y l'enllassament d'aquestas ab altres rodas que ab llurs engravacions, com dents mossegadoras, s'arrapan a las que directament posan en acció a un sens' fi de telers, quins colps sechs y compassats sembla que volen ofegar l'etern rondinar y gemegar de totas elles?: com descriure aquella pluja de fils que s'entortolligan, s'apretan, s'aixamplan ó extenen pera després caragolarse y capdellarse ells ab ells ab una regulatritat tan ràpida com assombrosa?: com donar idea en lo paper d'aquelles rengleras de màquines, separades per passadissos ahont sols hi cap un home, y enllassades ensembs totas entre si com los dits de la mà, fent variadíssims moviments matemàtics, exactas, regulars?: com pintar, sense colors, las caras ferrenyas y suosos d'aquells honrats trevalladors que drets, atrafegats y ab la mirada atenta, ara nusan un fil que s'romp, ara comunican un moviment distint a la màquina, ó la paran en sech segons los hi conve?

Y la sala ó quadra, tot y sent espayosissima ho apareixia encara més de lo que en realitat ho era, per la esbeltes y atreviment de las columnas que, primas y elegants, ajudavan a las parets mestres ab las quals corrian paralelament, a sostener las macisas jàceras de ferro hont anavan a apoyarse los revoltons. Y si aixó causava profona admiració, la feya créixer lo considerar que damunt d'aquell sostre, se n'hi aixecavan altres dos distribuïts d'igual manera y, sobre d'aquests, la feixuga teulada sota la qual, a modo de golfas, s'hi guardava un reuitzell de cosas inútils, trastos vells y maquinaria inserveble.

Una sola diferencia hi havia entre la quadra de la planta baixa y las demés de la fàbrica, consistent en que no era aquella tan extensa ó llarga per estar dividida en son terç per un embà que formava un altra quadra més reduïda destinada a las donas. La majoria d'aquestas travallavan en llur torn fent capdells de diversa grandària, auxiliadas per noyes, las aprenentas, que las hi portavan los rodets, ó posavan las etiquetas y marcas de la casa, ó los col-locavan en las capsas de cartó preparadas *ad hoc*; mèntris d'altres de més grandetas aparellavan las trocas que las fadrinas aspiavan en immensas devanadoras, quin ayre feya estornudar al intrús ó curiós poch acostumat a las joguines del treball en sas múltiples manifestacions.

Per últim y formant casi un petit edifici a part, si bé unit complertament ab lo principal de la fàbrica, se trobava la caseta de la màquina, qu'ab son foch abrusador, son carbó de pedra arrestrellat en ordenadas pilas de crostons regulars y compacates, son volant inmens, son vapor eixint neguitós y cridaner per las válvulas de seguretat y sos dos hòmens enmascarats, bruts y oliosos ab lo sitrell de broch llarch y prim a l'una mà, un grapat de greixosas borras a l'altra, l'un d'ells, ó'l maquinista; y ab la cófa ó senalla a punt pera abocarla a la gola de la devoradora fornal y ab la pala entre camas pera atiarla desseguida, l'altre, ó'l fogonista; ab aquella atmòsfera caldejant, ab aquell ayre ardorós é impregnat d'irrespirables emanacions; ab aquella rojenca claror d'un foch espatarrellador y bruelant; ab aquella agitació violenta d'un colos sempre esbufegant ab furia, a un li sembla véure's transportat al lloc espantable, tètrich y esferehidor que ls pobles de la més remota antigüetat imagináren en llurs bullentes fantasías pera castich dels mortals, convertit, n'obstant, per los moderns en la entranya més noble, en lo cor sempre bategant y ansiós de vida pera donarla a milers d'hòmens, a centenars de famílies que per medi d'ell guanyan lo benefit pà de cada dia!

AB VÍ NOU

Prén la copa y brinda, aymada,
pel bon fat de nostre amor,
ab lo ví d'aquesta anyada
qu' es bon vi per dà escalfor.

Es la sang dels gotims negres
que á la vinya hem salpicat
y 'ns han vist tresscar alegres
entre 'ls ceps que 'ls han portat.

Beu d'un glop, que avuy 'ns topa
mentre encara no es al cup;
si 'n tens massa d'una copa
jo 't pendré l' primer xarrup.

Ara hi som; beguém á mitjas
ja que vols que 'ns ho partim;
si com vent passan las ditjas
quan nos cèrquen no 'n fugim.

L' any que vè Déu sap aymia
si altra volta hi tornaré;
vetlla tan la traydoria
que 'm fa por que no hi beguém.

Beguém ara ja qu' es hora
y oblidemnos del mal temps;
ab lo ví que 'l cap arbora
escaltem'hi 'l cor ensembs.

MIQUEL LAPORTA.

GENT DE MAR

Drama en tres actes

PER

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN

ESCENA VII

Los mateixos y GUMERSINDO

(Molt bufó, lentes guarnits d' or, mocador sovint als llavis per auxiliars; papers que li surten per les butxacas. Parla molt tocat y posat. Es un jove tímid que s' esforça en portar-se ab finura extrema. Marca molt los peròs pronunciantos á la castellana, es á dir carregant molt l' accent en la e.—Sol sonriure pera ferse agradable.)

GUMERSINDO

¿Permis? (Desde 'n pas de la porta.)

EUDALT

(Oh!... ¡Amich notari! (Anant á buscarlo y apart.) (A temps ha vingut.)

VICTORIÁ

Endavant, jove... Dos dias fá qu' estich esperantlo.

GUMERSINDO

Perdoni D. Victoríá; pero... 'ls apremiants debers del meu càrrec y... 'ls càrrechs qu' pesan sobre mi, ademés del de donar fé... Vostés ja ho saben: modestia apart, tinch la desgracia de no ficarme en lloc de que no 'm fassin secretari... Soch secretari de societats jurídiques, filantròpicas, y fins literàries y tot. ¿Saben allò castellá de *el que nace para ochavo?* Donchs aplíquinho á mí, substituïnt *ochavo* per *secretario*. Jo soch un... *nacido para secretario*. (Tots somriuen. Eudalt riu fort.)

EUDALT

¡Ja es una planeta terrible!

GUMERSINDO

Fá quatre anys que 'l papá, (en pau descansí) va passar á millor vida, y desde allavoras...

EUDALT

No 'ns hi entenem de feyna: ¿oy?

VICTORIÁ

Ha ascendit á la categoria dels homens indispensables, que tant abundan á Barcelona: ¿no es aixó?

GUMERSINDO

¡Tant com aixó!... Lo que sí puch assegurar, modestia apart, es que 'm faltan sempre temps y mans per prestar els meus humils serveys á la meva honrosa clientela.

VICTORIÁ

Lo qual vol dir que á Barcelona 's tracta y 's contracta molt.

GUMERSINDO

Moltissim: se compra y 's ven y 's permuta y 's dona y s' condona y 's testa y 's capitula... matrimonialment, depressa, molt depressa... elèctricament, senyors.

VICTORIÁ

Y 'ls protocols creixen com la espuma: ¿no es aixó?

GUMERSINDO

¡Pse!... Modestia apart, 'ls meus poden ja competir ab los d' altres notaris més competents, pero no més zelosos del seu crèdit que 'l que té la honra de meréixer la confiança de vostes. (Passa á reunir-se amb les senyors, é hi conversa.)

EUDALT

(No l' agafarán per falta d' adjetius y complimentos.)

VICTORIÁ

(Apart á Eudalt y aquest li contesta també apart.) (¿S' explica, oy?)

EUDALT

(¡Ja ho crech!... Com un llibre.)

VICTORIÁ

(¡Y té talent!)

EUDALT

(¡Molt! ¡molt!)

MERCÉ

(Prosseguint conversa,) No hi há resposta: avuy se queda á honrar la nostra taula. ¿Oy, Victoríá?

VICTORIÁ

¡Just!... ben pensat.

GUMERSINDO

Si tant s' hi empenyan...

MERCÉ

Angelina, vés á donarne avis.

ANGELINA

Vaig mamá. (Anantsen.) (¿Será sert que la mamá vol que 'n fassi cas?) (Se 'n va.)

ESCENA VIII

Los mateixos, fora ANGELINA

(Eudalt està ab donya Mercé. Després se 'n separa al acostarshi a Gumersindo.)

VICTORIÁ

(A Gumersindo.) ¿M' ha portat la consabuda minuta d' escriptura?

GUMERSINDO

(Trayent un plech y entregantlo á D. Victoríá.) Aquí la té, don Victoríá.

VICTORIÁ

En tota regla, ¿oy?

GUMERSINDO

Modestia apart, puch assegurarli que hi he treballat á ciència, paciència y conciència.

VICTORIÁ

Permétim... (Examinantlo.)

GUMERSINDO

Sí, senyor, sí: ab molt gust (s' aparta y va al costat de donya Mercé.)

MERCÉ

¿S' ha recordat de mi, Gumersindo?

GUMERSINDO

(Entregant altre plech.) Aquí té la minuta de substitució legatària, senyora. Si la modestia no m'ho vedés, li diría que...

MERCÉ

Moltas gràcies.

GUMERSINDO

Enteris, enteris, y veurá...

(Donya Mercé se 'n entera. Gumersindo s' acosta á Eudalt que falleja periòdics.)

EUDALT

(Diàlech ràpid apart.) (Los meus pagarés...)

GUMERSINDO

(Abonats.)

EUDALT

(¿Ab els interessos?)

GUMERSINDO

(Y 'ls gastos.)

EUDALT

(¿Sense que s' hagi traslluhit?)

GUMERSINDO

(Absolutament res.)

EUDALT

(¡Amich Gumersindo... tóquila!) (Se donan la mà.) (Li pagaré explendidament lo servey.)

GUMERSINDO

(¿Cóm?)

EUDALT

(Buscantli una nuvia de *primo cartel-lo y á perfecta vicenda*.)

GUMERSINDO

(Prench acta del oferiment.)

EUDALT

(Lo recordaré.)

GUMERSINDO

(Confio en vosté.)

EUDALT

(¿Somos ó no somos?)

GUMERSINDO

(Somos. ¡Vaya si somos! y... ¡seremos!)

ESCENA IX

Los mateixos y ANGELINA

(Entrant depressa per un costat de galeria, y ab alegria infantil.)

ANGELINA

¡Eudalt!... ¡Eudalt!...

EUDALT

¿Qué vols?

ANGELINA

Acóstat... acóstat á veure... (Fa acostarla á la galeria.) ¡Qué bé! ¡oy!

EUDALT

(Participant de la alegria d' Angelina.) ¡Oh! 'l meu *tordo* enganxat á un *charret nou!* ¿Qué significa?

MERCÉ

Significa... (Somrient y acostantse á Eudalt.) Significa, fill meu, que quedan satisfechos los teus desitjos ab motiu del teu natalici, que va ser ahir... y que jo obsequio avuy, per no haber estat llest ahir l' sequi.

LOS COLOMS DE SANT MARCH, A VENECIA; QUADRO DE A. SCHTLER

SANT ANTONI DE PADUA; ESCULTURA D' ANGLÉS, DIBUIX DE A. ROSS

LA ALMOYNA

ha comensat á acreditarse creant á Barcelona un centre d' electricitat y rellotgeria, y dedicantse especialment á la instalació de parallamps, timbres y teléfonos.

—Ara recordo haver vist una instalació de timbres, molt notable, á Barcelona, á casa de D. Génis Codina, carrer del Concell de Cent, y 'm digueren que era d' en Sanjoan. ¿Ahont té'l centre?

—Lo lloch, encara que de no gayre passada, es bastant bo, perque agafa la part més rica y poblada del *Ensanche*: en lo carrer de Claris, tocant á la Gran Via.

Y com que soch tan aficionat á las cosas de mérit, al cap de poch d' haver tornat á Barcelona aní á donar una apretada de mans al vell Sanjoan, qui 'm presentá al jove ab fruició paternal, no exempta del més llegítim dels orgulls.

En Leonci deu tenir d' uns vint á vint y cinquanyans; y si sa fesomía es un espill hont se revelan tota sa intel·ligència y un caràcter dels més atracius, en son taller, y en la exposició dels objectes, s' adverteix sa laboriositat, son gust artístich y l' noble afany de distingir-se en cosas que tant necessità una població com Barcelona.

Després d' un cop d' ull á tot, vaig aturarme á examinar un parallamp que estava fent. Després de posarli la indispensable punta de plati 'm digué:

—Si poguéssem fer de coure tota la extremitat del parallamp, no hi há pas millor conductor de la electricitat; però ja ho veu: jo li mantinch aqueixa condició preciosa escudant ab la menor quantitat possible de plati; la suficient pera evitar la fusió. Lo llarch del coure varia de 10 á 15 centímetres. Després segueix la barra de ferro, y, com vosté comprenderá, no 'm descuydo may de galvanisarla, aixís com los caps adherents, á fi d' evitar que 's rovellin en termes d' interceptar la conducció, inutilisant lo parallamp. No tinch menos compte ab la part inferior, per ahont han de desvanéixer los flubits. L' aparell que serveix pel cas es de nou sistema: una gran planxa de coure, circular, ben subjecta al pou.

En fi: ab las senzillas y científicas explicacions del Sr. Sanjoan, y ab sa manera de treballar, ja no 'm causá extranyaesa la reputació que accompanya al seu nom en objecte tan important, com ho proban no sols las referidas instalacions de parallamps al Arbós, sinó molts altres á Barcelona, entre las quals recordem las de las casas d' en Sert y d' en Codina, la d' en Calvet á Gracia y la de la torra de D. Ramón Castellar á Premiá de Dalt.

Vegí son excellent mostruari de timbres y teléfonos; un aparell de llum, molt convenient pera 'ls dormitoris (ja que 's manté apagada ó s' encen al acte si 's vol, sense necessitat de mistos); los rellotges y despertadors més á la moderna, á preus fabulosament mòdichs; y una pila d' altres cosas molt útils, quina enumeració no cabría aquí.

—Entre las classes de timbres,—continuá,—comensan á donarme molta feyna 'ls que serveixen d' avisadors contra 'ls lladres, perqué son us va extenentse á mesura que s' experimenta sa gran conveniencia y que 's coneix sa baratura. També construixois avisadors d' incendis...

Per no extendrems massa no donem avuy al lector una explicació de tan necessaris aparells. Un altre dia podrém ferho.

La visita al taller d' en Sanjoan acabá ab l' examen de sos notables treballs en galvanoplastia. Allí 'l ferro, lo zinc, lo coure, lo plom, lo llautó, se dauran, se platejan, se niqüelan, etz., d' una manera tan prompta com acabada.

Al despedirme d' un artista industrial tan jove ya de tan probats mèrits, vaig predirli un brillant per vindre, aseguint que, si li dedicava un recort en LA ILUSTRACIÓ CATALANA, pocas vegadas ho faria ab tant de gust.

* *

Ara que tenim tan apropi l' hivern, y que hi há días que se 'ns fica á casa com si fossem pel Janer, vindrà bé que fem petrala una mica sobre 'ls gèneros de punt de llana.

Precisament un d' aquests días vaig trobarme ab un comissionista belga, antich conegut, y parlarem de lo mateix: un home á qui agrada molt Barcelona y qui sap feros justicia; condició molt rara en los extranjers que 'n visitan.

—¿Qué tal aquests gèneros en lo seu pahís?— vaig dirli.

—N' hi ha d' excelents, però no millors que alguns d' aquí. Quasi, quasi... Mirí: aquesta samarreta que porto fa més de setze anys que la vaig comprar.

—¡Carambas!... Ningú la faria tan vella en tan bon estat.

—Donchs es catalana llegítima, feta en lo carrer de la Freneria, como si diguéssem á las portas de la catedral de Barcelona. La vegí en la hermosa exposició que aquí se efectuá quan vingué D. Amadeu, entre altres gèneros igualment notables del mateix fabricant, y al adquirirla, y sobre tot després de tants d' experimentarla, comprenGUI que devant de qui 'ls fa no pot posarshi cap fabricant del meu pahís, ni de Fransa, ni d' entre 'ls ingleços y alemanys. Se diu D. Pau Fábregas.

Ja coneixiam la reputació de tan digne industrial en gèneros de punt de totes classes, tant de cotó com de llana; però l' judici format per aquell extranjer nos impulsá á visitar son establecimiento, que compren fàbrica y botiga. Allí, desde mitjons fins á pantalons y garibaldinas, admirarem gèneros que sobressurten tant per la resistència com per la extensa: quantas classes poden servir á una família per la comoditat ó per l' abric en qualsevol tempora. Alguns eran, com la samarreta del belga, d' una superioritat incomparable.

En la botiga sentirem que una senyora deya á una altra que s' empenyava en regatejar un gènero:

—Es inútil que regatejis. Aquí desde un bon principi ja 't demanan lo que val y lo que t' han de fer pagar: ni un céntim més ni un céntim menos. Així es que devegadas hi faig venir á comprar al meu nen, que no té més que nou anys.

La formalitat que 's deduix d' aqueixas parauas abona l' crèdit de tan notable establecimiento.

Anavam á despedirnos del Sr. Fábregas, y 'ns advertí que havíam vist los seus gèneros, però que també 'n té d' extranjers, perqué alguns parroquians n' hi demanan. Nos ensenyá 'ls millors que rebia de fora, y experimentarem una viva satisfacció al reparar que encara 'ls aveniatjan los seus superiors. Y visca Catalunya!

L. GARCÍA DEL REAL

LOS CARBONERS

POEMA PROVENSAL EN XII CANTS

per

FELIX GRAS

(Continuació)

—Mare de Déu de la Bruna! aço fou com mostrar la sal al bestiar. D' alegria, aquells perduts fan tres salts per la roca.

—¡Som dels teus! ¡som dels teu!—tots cridaren.—

Y las manetas deixaren de ser feyna, y 'l carbó mitjà cremat restá en los morters. Passat l' entusiasme, quan Orsan digué qu' encara havia de parlar alguna mica, tots feren rotlló el voltant seu.

Arrimat al mateix arbre, mastegant un brot de farigola, cayent los raigs del sol ponent, vermells com boca d' llop, en son front sinistre com lo fons del avenç, los parla aixís:

—«Companys, vaig á dirvos un pensament que 'm preocupa, m' atormenta y 'm regira. Ben segur que haveu sentit parlar dels Carboners. Las onades de la mar ni 'ls palets que cobreixen l' Adrià ni podria pas comptarlos; donchs igual comptariau los escuts que à Verdolier hi ha. Verdolier, donchs, no es altra cosa que un mas posat á un dels cims de la carena de montanyas que hi ha de Saut al Mont-Ventour, tant enlayrat, que al ser vespre, vos semblarà que ab las mans agafariau las estrelles. Aquella altura es á flor de cel; sols tindrem per testimonis los abims hont los diables sentirian por y s' hi perdrían; tant isart es aquell endret: los teixos, vells arbres d' igual fusta que la creu de Jesu-Crist, arbres que tenen dos mil anys, y 'ls noguers, y las grans alzinas sureras, al fons del abim no semblan mes que fenolls, los llops diriau que són taups que per allí corran, y veuriau las àiglas volar sota vostres peus, entre mitj dels núvols.

Allí veureu la hermosa noya que té 'ls ulls clarejants com estrelles, la que ha robat lo cor de Reginel. La donzella serà per' vosaltres, y llavors sabreu lo qu' es plaher, quan la noya salti, y plore y cride, y 'us esgardisse y vos mossegui!»—

Aço dient, la baba li lliça sobre la roba, tant es lo que parla afectat... Mentre tant, los hermosos abellerols s' ajocan entre las ramas, los vols de tudons se'n tornan, lo cel va traspostantse, y, al lluny, lo sol se mustiga com una flor. La nit s' esten per alt dels arbres, la perdiu, amagant sota l'ala son ull de color ences, s' adorn. Los boschs se cobreixen d' ombras; ara 'ls llops estan á la que salta. ¡Teniu compte, pastoras del Ventour! Quan per' lo bé fa nit, per lo mal es de dia.

Tant bon punt ell ha parlat, la colla 's posa en mànega de camisa, y arremangantse, carrega las eynas, las viandas y 'l pa en lo carro. Orsan, embolicat en sa capa, mana qu' enganxen los dos ruchs. Ab una vara vincladissa, 'ls fueteja; lo carro 's gronxa, las rodas grinyolant xafan la menta y 'ls rojenchs cirerers borts, fa espurnear las pedras fogueras, escantona las rocas; los raig, agafant las branques dels pinetons, las torçan y las ajauhen mitj arrancadas sobre 'l camí.

Y pèl immens desert hont no acostuma á sentirse mes que 'l rich, rich del grill amagat entre las herbas, los cants de la gralla de veu aspra y 'ls udols del llop, avuy no s' hi sent altra cosa que las olivas, rellotges de las covas y 'ls fossars.

Per espai de tres nits, la brivalla segueix lo carro, sens trobar cap mal encontre, marxant á son objecte criminós per torrenteras y penyals; pero, al quart dia, 's topa ab un mur de roca que prou té tres canas d' alsaria y pesa ben bê cinquanta quintars.

«¡Estem encallats!» crida l' os. Y, com qui basconeja un ametller pera fer caure son fruyt, trenca la vara per l' esquena dels ases, sens mirar, lo poch-seny, que ja són mitj morts.

Lo flam que deix caure 'l sol, abrusa 'l camí; y entre 'l brancam dels arbres los esquirols esbofegan.

Es mitj-dia. A la vall sembla que vaja cayenthí una pluja de brasas; y 'l carro es encallat sota aquells darts de foch. Enlayre, fregant lo blau, passan colomas blancas com un glop de llop... Mes Orsan, que no pot amagar sa rabia, mossegantse 'ls llavis, crida.

—«Anem á veure si són de carn podrida. Tots trenta apretéu las rodas.»—

Y aquell boig agafa asprement las regnas.

—Hi són?

—Hi són.

—Oh! ¡issa! ¡bestias del diable!

Y ab las forsas que fa, li petan los tendons del coll.

Lo carro no 's mou gens ni mica.

—¡Donchs serà menester que t' empenya 'l dimoni!—crida llavors Orsan, mossegantse 'ls punys

—¡Ah! ¡deixamels espolsar!—

La corretja de las xurriacas s'alsa y s'ajup, xiula

com una serp y cada cop sibla. De sopte 's torna groch, gira 'ls ells, exten los brassos y crida.

—¡Baixa, que puga enganxarathi, fill de Nazaret! ¡Te posaré la sofra y l' collar, y veurem qui mes prompte 's cansa de nosaltres dos!—

¡Bram espantós! ¡Monstre enrabiad! ¡aixís se 't glaçé 'l moll de l' espinada y que ton cos morí d'un mal lleig! Ja que has malehit lo nom del Etern, aixís detras los ferros d' una gabia 't vejas punxat per 'l agullada, igual que una bestia fera!

Mentre tant, la mala-llengua s' aplaca, tira l'barret sobre l' herba, s' fica sota l' carro y apreta l' espatlla contra l' fusell.

—¡Tornemhi!—crida á sa gent, ab veu rugallosa. —¡Anem, au! Ara jo també hi sò: vejam si esteu rovellats, traydors malehits!

Apa {signemhi?

—Siguemhi.

—¡Oh! ¡issa! ¡rocins!—

¡Mala desgracia! ¡quasi no 's mou! Ab las mans sobre 'ls genolls, ¡Orsan fa un esfors: sembla que l' fusell se torci, lo carro s' aixeca, las rodas ja són a la vora del sot; un xich mes! Ara! ¡Dèu n' ha eixit perdent!

Lo carro, com un llargandaix que 's sent trepitjat, marxa enfilant al bosch dels Javons. La olor de las mentas xafadas embauma al moment las auras de las valls. La colla desapareix com un foix follet.

Una setmana després, al fons d' un laberinto, al peu de Verdolier, sota una noguera que almenys té deu canes, Orsan ab sos lladres aparian sa pollastrada. En lo mirar dels perduts illu l' ira, l' enveja y la barbresa.

Orsan, de temps en temps mira la roca espadada que, com un niu d' aligots, té a Verdolier, hont s' en-

galana cada matí la bella Anunciada, amor de Reginel, esperant lo dia de rebre l' anell tant desitjat.

A la matinada, quan monts y plans encara són á las foscas, lo xich mas d' allí dalt, llú com una rosencena espiga, puig, dels grans Alps fins allí, lo sol dona un bot no mes y s' hi deté un moment avans d' aclarir las valls. ¡Apesar dels sarments del parral qu' enredan la finestra, la donzella ab los brassos nús obra 'ls finestrans, y zast! lo sol la besa á la boca y de per tot. ¡Ay! quant sovint Reginel y l' astre arribavan plegats, y tots dos ab un abraçada volian agafar la noya! Pero avuy es lluny, ben lluny l' estimat jove.

¡Es lluny! Heus aquí porque l' hermosa 's plany com un anyell afamat; heus aquí porque s' han vist caure com perlas las llàgrimas de sos clars ells. Ningú la sent, ningú la veu; no mes las flors, las àligas y l' sol coneixen sa pena.

¡Heus aquí porque la donzella ja no baixa á mirarse en la pica del pou son rostre y son coll graciós, y porque deixar belar de fam las ovelles en lo corral, mentrells ella tot lo matí es á la finestra ab la vista á baix, al lluny!

Heus allí porque, vestida ab senzillesa, no mes va á missa matinal; y se 'n torna á casa desseguida per plorar. Plora, y no obstant guarda una prometessa, la prometessa de Reginel, que va jurarli fidelitat lo dia que li entregá las arracadas dauradas.

Heus aquí porque ha deixat las joyas damunt de la taula, y porque du las falsetas de flor de malva mal posadas y mal clos lo mocador del coll. Ab ningú s' enraona; no 's deix sentir mes que ab la fressa del esclops. La mare, que 'u compren bè, llença un mar de llàgrimas.

Heus aquí porque d' Anunciada ni se 'n parla á

la vetlla; lo pare buyda un rusch; los noys fan roncals pels bochs del remat; ella, desesperada, fila en un racó; lo pastor, ab lo ganivet allisa un bastó de boix per las xurriacas.

¡Lo jove es lluny! Perço la colla dels malfactors cou lo menjar á baix sota de la noguera; y quan es fosch, quisquí d' ellis, tapat ab la capa, se 'n va á estudiar las tasquerias y 'ls vols dels mes xichs viaranys que van adalt de la masia. Ningú de Verdolier pensa que vullen altra cosa que feixos de llenya; y 'l bon pare diu: «¡Pobre gent! quan vinga l' fret, bè han menester alguna cosa per fer foch. Lo que donem als pobres, tart ó d' hora ho paga Dèu.»

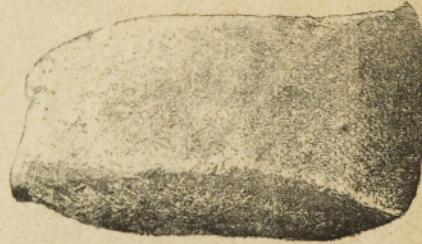
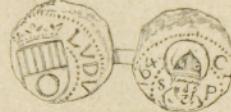
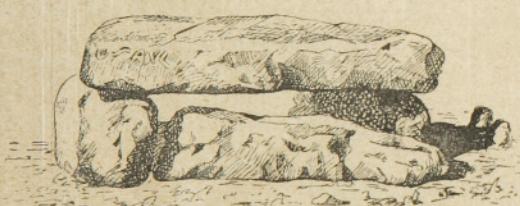
Pero l' bon home anava errat; en lo moment de disculparls y dirlos pobre gent, lo perdut d' Orsan los aplegava sota la noguera... Lo vent del Rhon qu' esten la nuvolada, bufa d' una manera espantosa; mes la veu d' Orsan domina la tempesta que somou lo bosch fins á las arrels y fa caure las rocas dels penyals. ¡Talment sembla que l' piu del mòn grinyola! Lo vent xiula entre l' herba seca. Heus aquí lo que Orsan digué:

«Jo penso que serà cas d' aprofitar la tempesta per pujar al cim de la muntanya que du a Verdolier. Eixa esquena de camell té tres examens que, desde dalt, arriban tot fent essas á la vall; qualsevol diria que son tres llampechs baixant del cel. Fa prou fosca, s' aixeca vent, lo cel es ben ple de núvols com lo Rhon quan carreteja 'ls gels; y si Dèu que 'u goberna tot volgués deturarvos, jo, en pach, voldria allargarli un revés á la cara.»

Los ells semblan dos grans de rahim vermell y li surten del cap. Aixís vaient:

ANTONI CARETA Y VIDAL

(Seguirà)

REVISTA DE CIENCIAS HISTÓRICAS

PUBLICADA PER SALVADOR SANPERE Y MIQUEL

CONDICIONS D' AQUESTA PUBLICACIÓ

La REVISTA DE CIENCIAS HISTÓRICAS se publica per quaderns mensuals de 100 planas en quart, ilustrats ab profusió de grabats intercalats en lo text y solts si 'ls treballs ho requereixen.

Lo preu de suscripció al any, en tota Espanya, es de 20 pesetas, y pera l' extranjer y Ultramar

25 pesetas. Volums endarrerits, 15 pesetas un.

Se suscriu en Espanya y extranjer, en las principals llibrerías.

BARCELONA

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

220-GRAN VÍA-220

GRAN DEPÓSIT

ARADAS, BOMBAS, PULSÓMETRES, PREMPSES
filtres, expremedoras, ventadoras
mànegas per filtrar
y articles pera magatzems de vins

ESPECIALITAT EN PULVERISADORS CONTRA L' MÍLDIU

BASILI MIRET

TARRAGONA BARCELONA
Rambla de Sant Joan, 36 Carrer de la Princesa, 61

REUS

Carrer de Seminaris, 4

Sucursals en les primeres ciutats d' Espanya

TALLERS D' EBANISTERIA

Y DECORAT D' HABITACIONS

DE
JOAN SÁNCHEZ

Mobles d' art de totes èpoques y estils, y
mobles econòmics de fantasia y capricho.

Montaner 132 y 135, entre l' de Mallorca y Provença

BARCELONA

TEXIDOR

Especialitat en articles de pintura, dibuix,
arquitectura, y tot lo referent al ram de
fotografia.

Regomir, 3 y 5, Barcelona

Fàbrica italiana d' embutits de tota classe

AB REAL PRIVILEGI
Especialitat en mortadelas y tota classe de galantina

Carrer de Mallorca, 282.- BARCELONA

REMESAS DIRECTAS

à tots los punts de la Península y Ultramar

FÀBRICA DE FARINA SABONOSA

pera la bugada de robes, fregar plats, taulas, pisos,

útils de cristall, etc., etc.

YVARS, BISQUERT Y C.ª

317, Aragó, 317.- Barcelona

Se ven en las principals tendas y droguerías

RAMON CERDÀ

Construcció y reparació de tota classe d' aparatos

DE CIENCIAS FÍSICO-MATEMÁTICAS

Especialitat en timbres elèctrics y parallamps

Carrer de les Corts, 280, baixos

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

212 — GRAN VÍA — 212
BARCELONA

THOMAS

14 — CANUDA — 14
BARCELONA

FOTOGRABAT Y FOTOTIPIA

Reproduccions tipogràfiques de dibuixos de totas classes, cartas geogràfiques, planos, música, estampería, fondos d' accions, etz., etz.

PROCEDIMENT NOU DE GRABAT QUÍMIC

pera la reproducció directa d' objectes presos del natural, vistes, monuments, quadros, aquarelas
bronzes, medallas, tapicerías y tota classe de catálechs artístichs é industrials

PUBLICACIONS DE LA ILUSTRACIÓ CATALANA

PENSAMENT DE NIT

MELODÍA PERA CANT Y PIANO

Lletra de F. Matheu

Música de Joseph Garcia Robles

Preu: 2 rals

PIFERRER

NECROLOGÍA

per

JOAN SARDÁ

Forma un elegant quadern de 64 planas.

Preu: 4 rals

FUNERALS

DELS REYS D' ARAGÓ A POBLET

transcrit per

MANUEL BOFARULL Y SARTORIO

Un quadern contenint tot lo ceremonial.

Preu: 4 rals

TRES ENGLANTINES

Visca Aragó!—Depressa!—Ferran V

poesies de

RAMON PICÓ Y CAMPAMAR

Mestre en Gay Saber

premiades en los Jochs Florals de Barcelona, precedides d' un estudi de J. Sardá, é ilustrades ab un retrato de l' autor per Ross y nou lámunes de Bajeras, Pahissa y Pellicer.

Edició de luxo en magnifici paper y ab elegants escobertes.

Preu: 8 rals

MEMORIAS D' UN NIHILISTA

ESCRITAS PER ISAACH PAULOWSKY

y traduïdas al català per

NARCÍS OLLER

Aquestas Memorias de las presons russas, que tan èxit han obtingut al estranger, interessan vivament y retratan la vida dels presos politichs en lo pahis del nihilisme. Aquesta edició va acompañada d' un MAGNÍFICH RETRATO DE L' AUTOR.

Preu: 6 rals

EXCURSIONS Y VIATGES

de

MOSSÉN JACINTO VERDAGUER

Mestre en Gay Saber

protusament ilustrats per PAHISSA, PINOS y SIVILLÀ

Aquesta edició compren los viatges al Alt Pallars, à la Costa d' Afrika, al Nort d' Europa y à la Mare de Deu del Mont. Es un llibre de lectura instructiva y agradable, y l' que millor retrata la personalitat del gran poeta.

Preu: 12 rals

ACABA DE SORTIR

LA COPA

de FRANCESCH MATHEU

Colecció de brindis y cançons. Edició en paper de fil, ab elegants escobertes.

Preu: 6 rals

TERCERA EDICIÓ

DOS MAGNÍFICHS FAC-SÍMILS DE DOS ESTUDIS
DEL DISTINGIT PINTOR B. GALOFRE

Es un treball de fototipia qu' honra 'ls tallers dels senyors Thomas y C.º, havent merescut los elogis de la premsa y dels artistas, per ser la reproducció tan exacta que 's confon ab los originals. Los fac-símils, tirats en paper engré, van apuntats sobre ricas cartolinas, aproposit de ser enquadradars.

A pesar de lo delicat del treball, s' han posat á la venda al infim preu de 6 RALS cada fac-símil.

LOS COMEDIANTS
DEL SEGON PIS

NOVELETA DE COSTUMS

original de

Joaquim Riera y Bertran

Preu: 2 rals

ACABA DE SORTIR

ACABA DE SORTIR

BENET ROURÉ

NOVELA

de

LLUÍS B. NADAL

Preu: 6 rals

Preu: 6 rals

A PUNT DE SORTIR

A PUNT DE SORTIR

LA GENT DE L' ANY VUYT

DRAMA EN TRES ACTES Y EN VERS

PER

MOSSEN JAUME COLLELL

Mestre en Gay Saber

Preu 8: rals

A punt de sortir

Aquesta llegendeta en vers, elegantment ilustrada ab 25 lámunes fototípiques y diferents grabats, tot tirat ab varietat de tintas sobre magnifici paper Xina, formarà un volumet ricament enquadernat que 's publicarà próximament y del qual se n' està fent una curtissima tirada.

A pesar del luxo inusual de l' obra, las personas que desitjen adquirirla poden suscriureshi desd' ara en l' Administració de LA ILUSTRACIÓ CATALANA, al preu de 40 rals.

Los subscriptors a LA ILUSTRACIÓ CATALANA obtindrán una rebaxa de la meytat de preu, podent per lo tant adquirirla per sols 20 rals.

A PUNT DE SORTIR

A PUNT DE SORTIR

A PUNT DE SORTIR

A PUNT DE SORTIR

LA BONA GENT

NOVELETA DE COSTUMS

PER

BONAVENTURA BASSEGODA

Preu: 6 rals

Preu: 6 rals

A PUNT DE SORTIR

MALA HERBA

DRAMA EN QUATRE ACTES Y EN PROSA

PER

Francesch Ubach y Vinyeta

Mestre en Gay Saber

Preu: 8 rals